

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lastensuojelun Keskusliiton ja Suomen Vanhempainliiton lausunto hallituksen esityksestä alkoholilain muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto (LSKL) ja Suomen Vanhempainliitto kiittävät sosiaali- ja terveysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua alkoholilain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset huomiot

- Joka kymmenes suomalaislapsi asuu perheessä, jossa vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa lapsille akuutteja tai pysyviä haittoja. Hallituksen esitys tulisi lisäämään alkoholin kokonaiskulutusta. Esityksen vaikutukset lapsille ja lapsiperheille ovat ehdottoman kielteiset.
- Tehokkain tapa suojata lapsia alkoholihaitoilta on vaikuttaa universaalein toimenpitein haittojen esiintymiseen yhteiskunnassa. Kokonaiskulutuksen kasvusta aiheutuvia ongelmia ei pystytä korjaamaan lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla tai muulla yksilöllisellä tuella.
- Koska alkoholilain uudistuksella on merkittäviä vaikutuksia lasten ja perheiden arkeen, tulee uudistuksesta tehdä kattava lapsivaikutusten arviointi. Lapsen oikeuksien komitea on jo aiemmin suositellut, että Suomen valtio tehostaa toimiaan nuorten alkoholin käytön vähentämiseksi.
- Lausunnonantajat painottavat lisäksi, että alkoholia ei tule lähestyä ensisijaisesti elinkeinopoliittisena kysymyksenä.

Esitettyjen muutosten kokonaisvaikutukset ovat selkeän kielteiset

Hallituksen esityksessä alkoholilain kokonaisuudistukseksi todetaan uudistuksen keskeisenä periaatteena olevan alkoholista aiheutuvien haittojen vähentäminen. Tästä huolimatta **hallitus esittää lainsäädäntöä muutettavan tavalla, joka tutkimusten ja asiantuntijoiden mukaan lisää alkoholista aiheutuvia haittoja.** Kaupassa myytävän alkoholin vahvuuden nostaminen, anniskeluaikojen pidentäminen ja valvonnan heikkeneminen tulevat lisäämään alkoholin kulutusta ja siitä aiheutuvia haittoja. Keskusliitto ja Vanhempainliitto muistuttavat, että lapsiperheiden kannalta alkoholi on yksi merkittävimmistä ongelmien aiheuttajista.

Alkoholin käytöstä aiheutuva erilaisten haittojen kasvu todetaan selkeäsanaisesti myös hallituksen esityksessä. Siinä todetaan avoimesti myös, että uudistus tulisi toteutuessaan lisäämään eri väestöryhmien välisiä terveyseroja. **Hallituksen esityksestä saa selkeästi sen kuvan, että uudistuksen kansanterveydelliset ja -taloudelliset kokonaisvaikutukset olisivat kielteiset.** Kielteisten vaikutusten huomioiminen on äärimmäisen olennaista myös koska – kuten myös hallituksen esityksessä todetaan – esityksessä olevien alkoholin saatavuuden lisäämiseen liittyvien sääntömuutosten korjaaminen tai peruuttaminen on

käytännössä hyvin vaikeaa. Tämä tarkoittaa sitä, että esityksen mukaiset terveys- ja hyvinvointivaikutukset olisivat pitkäkestoisia.

Lapsen oikeuksien sopimuksen täytäntöönpanoa valvova YK:n lapsen oikeuksien komitea on suositellut jo aiemmin, että Suomen valtio tehostaa toimiaan nuorten alkoholin käytön vähentämiseksi¹. Hallituksen esitys on selvässä ristiriidassa komitean suosituksen kanssa. **Hallituksen esitys pitääkin sisällään kaikki perustelut sille, miksi lakiuudistusta ei pidä esityksen mukaisesti toteuttaa.** Esitykseen ei sisälly rationaalisia perusteluja sille, että alkoholin saatavuutta ja kokonaiskulutusta lisätään. **Lastensuojelun Keskusliitto ja Vanhempainliitto vaativat, että esitetyn sijaan alkoholilaki uudistetaan niin, että siinä käytetään tehokkaiksi todistettuja keinoja alkoholista aiheutuvien sosiaalisten, terveydellisten ja taloudellisten haittojen ehkäisemiseksi.** Tässä työssä auttaisi uudistuksen kattava lapsivaikutusten arviointi.

Lakiesityksestä tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi

Alkoholipolitiikan keskeisin osa tulee olla lasten ja nuorten suojaaminen suorilta ja välillisiltä alkoholihaitoilta. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ehdotetut lakimuutokset oletettavasti lisäävät myös lasten alkoholin kulutusta, ja katkaisevat siten viime vuosien alaikäisten alkoholin kulutuksen laskevan trendin.

Lakiesityksen myötä vähittäismyyntin valmistustaparajoite poistuisi. Rajoitteen poisto sallii kaupoissa, huoltamoilla ja kioskeissa juomasekoitukset eli limuviinat, jotka houkuttelevat erityisesti lapsia ja nuoria. Valmistustaparajoitteen poisto sekä tuotekehittely toisivat 5 300 myymälään juomia tai muita tuotteita, joissa on yli 5 % alkoholia. Juomien myynti siirtyisi Alkoista kioskeihin ja huoltamoille, joista ostokokeiden mukaan lapset saavat helpoimmin ostettua alkoholia. Limuviinat vertautuvat tupakkatuotteiden makuaineisiin, jotka kielletään vuoteen 2020 mennessä nimenomaan niiden houkuttelevuuden vuoksi.

Alkoholilain uudistamisella on kiistatta monia vaikutuksia lasten elämään ja hyvinvointiin. **Lastensuojelun Keskusliitto ja Vanhempainliitto haluavatkin kiinnittää valiokunnan huomion siihen, että hallituksen esitykseen ei sisälly lakiehdotusten lapsivaikutusten arviointia.** Lausunnonantajat pitävät keskeisenä, että lapsivaikutusten arviointi olisi lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti itsestään selvä osa lainvalmistelua.

Alkoholi ei ole ensisijaisesti elinkeinopoliittikkaa

Hallituksen esitys nostaa alkoholiin liittyvät elinkeinopoliittiset näkökohdat sosiaali- ja terveyspoliittisten näkökohtien ohi. **Alkoholi ei ole kuitenkaan ensisijaisesti elinkeinopoliittinen kysymys.** Lastensuojelun Keskusliitto ja Vanhempainliitto vaativat, että hallitus muuttaa esitystään niin, että se suojaa – ei vaaranna – lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Alkoholia koskevan sääntelyn vähentämistä perustellaan sillä, että se lisää yksilöiden valinnanvapautta ja vastuuta omasta elämästä. Lasta ei voi pitää vastuullisena aikuisten alkoholista aiheutuvista ongelmista. Kuitenkin ne lähes aina aiheuttavat ongelmia myös lapsille.

¹ <http://formin.finland.fi/public/download.aspx?ID=82628&GUID={08815486-C2F7-4348-A1DC-0985FA9542EC}>

Tehokkain tapa suojata lapsia alkoholihaitoilta on vaikuttaa universaalein toimenpitein haittojen esiintymiseen yhteiskunnassa. Kokonaiskulutuksen kasvusta aiheutuvia ongelmia ei pystytä korjaamaan lapsi- ja perhekohtaisella lastensuojelulla tai muulla yksilöllisellä tuella. Alkoholihaittojen korjaaminen aiheuttaa jo nykyisellä tasolla valtavia kustannuksia lapsi- ja perhepalveluissa. Selvitykset osoittavat esimerkiksi, että vanhempien runsas päihteiden käyttö on ollut osasyynä tai keskeisenä syynä noin 30–50 prosentissa huostaanotoista². Tällä hetkellä jopa joka viidennessä suomalaisperheessä käytetään liikaa alkoholia ja joka kymmenes suomalaislapsi varttuu perheessä, jossa vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa lapsille eriasteisia akuutteja tai pysyviä haittoja.³ Jo syntyneiden ongelmien oikaisemisella ei voida koskaan saavuttaa ennaltaehkäisyn vaikutusta ja kustannustehokkuutta.

Samalla on todettava, että **myöskään elinkeinopoliittisesti esitetty muutos ei ole perusteltu.** Kuten hallituksen esityksessä todetaan, muutos lisäisi kaupasta hankitun alkoholin osuutta ravintola-anniskelun kustannuksella. **Siten muutos jatkaisi pitkään jatkunutta kielteistä kehitystä, jossa alkoholin käyttö on siirtynyt enenevässä määrin koteihin, ja samalla lähemmäs lasten arkiympäristöä.** Vastuullinen alkoholipolitiikka pyrkisi siirtämään kulutusta ravintoloihin, jolloin vaikutukset olisivat myönteisiä paitsi lapsille myös työllisyydelle.

² <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholihaitat/alkoholinkayton-haitat-muille-kuin-kayttajille>

³ <http://www.lastenseurassa.fi/#!/nakokulmia/>